# Sfântul Ierarh Martir Antim Ivireanul, mărturisitor al dreptei credințe și reper al culturii românești

† VARSANUFIE
Arhiepiscopul Râmnicului

Mărturisirea de credință nu este nicidecum un aspect teoretic al teologiei ortodoxe, ci, pe de o parte, reprezintă norma de viețuire întru Hristos, iar pe de alta, este cea care asigură unitatea eclesială a creștinilor. Mărturisirea de credință – dreapta mărturisire, reprezintă condiția esențială a mântuirii, după cuvintele Mântuitorului Hristos: „Oricine va mărturisi pentru Mine înaintea oamenilor, și Eu voi mărturisi pentru el înaintea Tatălui Meu, Care este în ceruri. Iar de cel ce se va lepăda de Mine înaintea oamenilor și Eu Mă voi lepăda de el înaintea Tatălui Meu, Care este în ceruri" (*Matei* x, 32-33). Puterea mărturisirii este dată de Hristos Care sălășluiește în noi; Îl mărturisim pe Hristos ca Adevăr, și rămânem în adevăr cât timp rămânem în Hristos. Creștinul este dator să se deschidă către lume, să se facă transparent pentru lume, ca aceasta să Îl vadă pe Hristos prin el: „Cu dragoste să ne încredințăm că, de vom iubi pe vecinii noștri, după porunca lui Dumnezeu, ca înșine pre noi și le vom face bine, vom fi și noi dumnezei și fiii Celui de sus, după cum zice David"[1]. Această mărturisire se poate face doar într-un cadru special. Ascultarea desăvârșită față de Mântuitorul Hristos și față de cei care au primit de la El porunca de a lumina, de a învăța Evanghelia Sa, ascultare care trebuie însușită de toți cei care poartă numele de ucenici ai Săi: „Și dumneavoastră încă aveți o datorie, cele ce veți cunoaște că vă învăț, fără de fățărie și fără de vicleșug, Vă îndemn să le primiți și să le faceți. Pentru folosul cel sufletesc al dumneavoastră și să vă supuneți ascultării; că acea ascultare ce o faceți mie, o faceți lui Hristos"[2]. Aceste coordonate ale teologiei sunt aprofundate de către Sfântul Ierarh Martir Antim Ivireanul în scrierile sale.

Sfântul Antim Ivireanul a fost una dintre cele mai complexe personalități pe care le-a avut Biserica noastră strămoșească în cursul istoriei ei. El a fost Mitropolit al Țării Românești, dar și episcop al Râmnicului, timp de

1 *Cuvânt de învățătură la Duminica Lăsatului sec de brânză*, I, în Sfântul Antim Ivireanul, *Didahii*, ediție îngrijită de Arhim. Mihail Stanciu și Prof. Dr. Gabriel Strempel, Ed. Basilica, București, 2016, p. 195.
2 *Aceasta o am zis când m-am făcut mitropolit*, în Sfântul Antim Ivireanul, *Didahii*, p. 97.

doi ani și opt luni, între anii 1705 și 1708. Întreaga sa activitate ca ierarh al Bisericii Ortodoxe se poate rezuma la lucrarea de rescriere a Cuvântului lui Dumnezeu în inimile credincioșilor, străduindu-se, cu timp și fără timp, să-l înalțe pe om la Dumnezeu. Spre aceasta s-a folosit atât de cuvântul rostit în predicile sale insuflate de Dumnezeu, de cuvântul scris în cărțile sale, tipărite prin propriul efort, dar și de cuvântul zugrăvit în culoare, fiind un iscusit pictor de icoane. Moartea sa mucenicească, îndurată pentru că s-a ridicat împotriva stăpânirii turcești și a primului domn fanariot, a desăvârșit lucrarea sa mărturisitoare, dovedind că ceea ce a învățat el prin cuvinte nu a fost o simplă glăsuire, ci cuvinte izvorâte din harul lui Dumnezeu care sălășluia în inima lui.

Creștinul este dator să se deschidă către lume, să se facă transparent pentru lume, ca aceasta să Îl vadă pe Hristos prin el.

Domnia Sfântului Martir Constantin Brâncoveanu (1688-1714) a reprezentat una dintre cele mai înfloritoare perioade în ceea ce privește dezvoltarea culturală a Țării Românești. În această atmosferă prielnică dezvoltării culturii românești, în care luase ființă Academia Domnească de la Sfântul Sava în 1694, cu predare în limba greacă, Sfântul Ierarh Martir Antim ajunge din simplu ieromonah, episcop al Râmnicului și apoi mitropolit al Țării Românești.

Sfântul Antim Ivireanul, ca episcop al Râmnicului, a fost cel care a ridicat cultura râmniceană la o înflorire pe care nu o mai cunoscuse până atunci, prin aducerea tipografiei la Râmnic, ce va face din orașul Râmnicu-Vâlcea *capitala cărții tipărite*.

Cât a păstorit Eparhia Râmnicului, Sfântul Antim a tipărit 9 cărți, cea mai importantă fiind *Tomul bucuriei*, volum de sute de pagini, cuprinzând cinci lucrări polemice îndreptate împotriva apusenilor. Tipărirea cărților în limba română sau a indicațiilor tipiconale a celor cu text slavon este considerată de Gabriel Ștrempel un adevărat manifest îndreptat împotriva ideii limbilor sacre, care a ținut neamul nostru în ignoranță spirituală sute de ani și primul atac al lui Antim îndreptat contra străinilor ce doreau grecizarea formelor noastre liturgice.

De asemenea, ierarhul sfânt s-a îngrijit de restaurarea multor biserici și mănăstiri din Eparhia Râmnicului, precum: Surpatele, Fedeleșoiu, Cozia și Govora.

El a fost cel care a pus bazele curentului cultural al școlii râmnicene, prin aducerea tipografiei la Râmnic, curent ce va lucra pentru afirmarea culturală și spirituală, dar și pentru afirmarea identității naționale românești.

Una dintre preocupările de o importanță covârșitoare ale mitropolitului Antim Ivireanul a fost zidirea sufletească a credincioșilor prin cuvânt. Vestitele sale *Didahii* sunt foarte valoroase prin conținutul lor. Este vorba despre 28 de predici rostite în cursul arhipăstoririi sale, la diferite sărbă-

tori bisericești, ale Maicii Domnului și ale unor sfinți, la care se adaugă șapte cuvântări ocazionale.

Scrierile sale subliniază, la modul cel mai concret, datoria noastră, a slujitorilor Bisericii, dar și a tuturor credincioșilor de a mărturisi Cuvântul lui Dumnezeu, de a da mărturie lumii despre iubirea lui Dumnezeu. „De n-aţi ştiut până acum şi de n-a fost nimeni să vă înveţe, iată că de acum veţi şti că am treabă cu toţi oamenii, câţi sunt în Ţara Românească, de la mic până la mare şi până la un copil de ţâţă, afară din păgâni şi din ceia ce nu sunt de o lege cu noi. Căci în seama mea v-au dat stăpânul Hristos să vă pasc sufleteşte, ca pre nişte oi cuvântătoare şi de gâtul meu spânzură sufletele voastre şi de la mine va să vă ceară pre toţi, iar nu de la alţii, până când voi fi păstor [...]. Precum nu pot oile fără de păstor, aşa nici norodul fără de arhiereu şi orice va păsa cuiva la cele sufleteşti alerge la mine ca la un părinte, că-l voi vindeca, cu ajutorul lui Hristos. Încă şi poate să zică fieştecine din voi gândul său: dar noi avem nevoi grele asupra noastră şi nu putem să facem acestea ce ne zici, ci eu încă zic că este aşa şi crez. Numai la greul acela sunt şi eu părtaş şi într-acel jug ce trageţi voi, trag şi eu”[3]. Împărtășirea cuvântului lui Dumnezeu  celui ce este în necaz sau ispită este o faptă a milei sufletești: „Că de vei îndemna pre cineva să facă vreun bine, milostenie iaste; de vei sfătui pre cineva la lucrurile cele sufleteşti, milostenie iaste; de vei mângâia inima vreunui scârbit cu cuvinte, milostenie iaste”[4]. Lucrarea de vestire a cuvântului lui Dumnezeu estre strâns legată de păzirea poruncilor, doar omul schimbat în Duhul Sfânt, care face ascultare de Cuvântul Său, poate să-L facă cunoscut lumii pe Hristos: „Dobândesc pe Dumnezeu oamenii aceia, care cred drept în El şi păzesc cu scumpătate sfintele Lui porunci. Dar, sfinţitele Lui porunci se cuprind în aceste două şi singure: din iubirea către Dumnezeu şi către aproapele. Atunci se realizează şi se cunoaşte iubirea către Dumnezeu, când păzim, cum am zis, cu scumpătate sfintele Lui porunci, după cum o spune şi Domnul în Evanghelii: căci zice că, *dacă Mă iubiţi pe Mine, păziţi poruncile Mele* [...]. Căci atunci realizăm o astfel de iubire, când ne îndemnăm şi ne ajutăm între noi la cele bune şi de folos, şi la cele trupeşti, dar mai ales la cele sufleteşti şi mântuitoare, fiecare după putinţa lui şi după capacitatea lui”[5].

Această înțelegere corectă a cuvântului lui Dumnezeu, pe care a avut-o Sfântul Ierarh Martir Antim Ivireanul, l-a făcut să fie un martor viu și fără teamă al lui Hristos Domnul, punându-și toată viața sa în slujba Bisericii și a neamului românesc.

**3** *La Duminica Vameșului. Cuvânt de învățătură*, în Sfântul Antim Ivireanul, *Didahii*, pp. 178-179.
**4** *Cuvânt de învățătură la Duminica Lăsatului sec de brânză*, II, în Sfântul Antim Ivireanul, *Didahii*, p. 204.
**5** *Dedicație la cartea lui Sevastos Chimenitul, Eortologhion*, în Sfântul Antim Ivireanul, *Scrieri*, ediție îngrijită de Arhim. Mihail Stanciu și Prof. Dr. Gabriel Strempel, Ed. Basilica, București, 2016, p. 238.

Păzirea poruncilor lui Dumnezeu îl și menține pe om în comuniune cu El: „Să nu socotiți că-i va fi milă lui Dumnezeu de noi, să ne iarte pentru căci avem nevoi, deacă nu vom face după putință și poruncile Lui”[6]. Astfel, observăm că în învățătura Sfântului Ierarh Antim Ivireanul, cunoașterea și ținerea poruncilor reprezintă un fundament prioritar în dreapta mărturisire a Cuvântului.

Această înțelegere corectă a cuvântului lui Dumnezeu, pe care a avut-o Sfântul Ierarh Martir Antim Ivireanul, l-a făcut să fie un martor viu și fără teamă al lui Hristos Domnul, punându-și toată viața sa în slujba Bisericii și a neamului românesc, după cum el însuși afirma în cuvântarea sa de la înscăunarea ca mitropolit al Țării Românești: „dimpreună să pătimească la toate câte va aduce ceasul și vremea”[7].

Nu întâmplător, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a declarat anul 2016 ca *An comemorativ al Sfântului Ierarh Martir Antim Ivireanul și al tipografilor bisericești*, în acest an împlinindu-se 300 de ani de la trecerea în Împărăția cea veșnică a lui Dumnezeu, prin moarte martirică, a bineplăcutului Său ierarh, tipograf fără odihnă al Bisericii noastre și mărturisitor prin slovă și cuvânt al Evangheliei mântuitoare a Domnului nostru Iisus Hristos.

El a fost cel care a pus bazele curentului cultural al școlii râmnicene, prin aducerea tipografiei la Râmnic, curent ce va lucra pentru afirmarea culturală și spirituală, dar și pentru afirmarea identității naționale românești.

**6** *La Duminica Vameșului. Cuvânt de învățătură*, în Sfântul Antim Ivireanul, *Didahii*, p. 183.
**7** *La Duminica Vameșului. Cuvânt de învățătură*, în Sfântul Antim Ivireanul, *Didahii*, pp. 178-179.